

Wstęp

W czternastym tomie „Przekładów Literatur Słowiańskich” publikujemy trzynaście artykułów naukowych, w tym dziesięć autorstwa polskich oraz trzy zagranicznych badaczek i badaczy. Dwa z nich zostały napisane w języku angielskim, jeden w języku rosyjskim, jeden w języku słowackim, a dziewięć w języku polskim. Numer ten nie ma tematu przewodniego. Większą jego część stanowią nowe zgłoszenia, mniejszą zaś teksty, których nie zdążyliśmy opublikować w dwunastym i trzynastym tomie. Są to opracowania Sanji Knežević i Marty Buczek, będące rezultatem projektu naukowego pt. „Modernizm w przekładzie”, realizowanego w latach 2020—2022 i dofinansowanego z programu „Doskonała nauka” Ministra Edukacji i Nauki, oraz Alicji Wang, zgłoszone do numeru dwunastego. W całym tomie refleksji naukowej i analizie przekładoznawczej poddane zostały specyficzne problemy związane z: tłumaczeniem literatury dla dzieci i młodzieży oraz jej recepcją, przekładem tekstów dotyczących różnych form przemocy, rolą paratekstów i tłumacza, kwestią przekładu nazw własnych, adaptacją i egzotyzacją, rolą tłumaczeń w rozwoju literatury rodzimej czy stylistyką przekładu.

Artykuły Michała Borodo, Igora Tretinjaka, Alicji Wang oraz Doroty Żygadło-Czopnik dotyczą problematyki odnoszącej się do przekładów literatury dla dzieci i młodzieży. Michał Borodo z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy prezentuje w swoim tekście Lucię Merecką Borską — „najbardziej aktywnej tłumaczkę polskich bajek i baśni na język angielski XX wieku”. Analizuje zbiór bajek wielokrotnie wznawiany w Stanach Zjednoczonych

pt. *The Jolly Tailor and Other Fairy Tales*, skupiając się na kwestii przekładu polskich nazw własnych. Igor Tretinjak z Uniwersytetu w Osijeku omawia z kolei teatralną realizację *Syna Gwiazdy* Oscara Wilde'a wystawioną w 1995 roku przez Teatr Lalek w Zadarze, w adaptacji i reżyserii Mileny Dundov. W opracowaniu zostały wskazane podobieństwa i różnice między oryginałem i przekładem (spektakl lalkowy rozumiany jako adaptacja utworu literackiego), jak również to, jak oddziałują one na siebie. Tym samym po raz pierwszy na łamach czasopisma publikujemy tekst mówiący o tłumaczeniu intersemiotycznym literatury w teatrze lalek.

Kolejne dwa artykuły dotyczą polskich przekładów literatury dla dzieci i młodzieży, dokonanych z języków południowo- i zachodniosłowiańskich. Alicja Wang z Uniwersytetu Jagiellońskiego zajęła się w swoim tekście recepcją słoweńskiej literatury dla dzieci i młodzieży. Z danych bibliograficznych wynika, że w latach 1990—2010 nie ukazał się w polskim tłumaczeniu żaden utwór słoweńskiego autora adresowany do najmłodszych czytelników. Dopiero w ubiegłej dekadzie pojawiły się pierwsze pozycje opublikowane przez małych wydawców. Dorota Żygadło-Czopnik z Uniwersytetu Wrocławskiego przybliżyła działalność niszowej wrocławskiej oficyny Afera, popularyzującej literaturę czeską w Polsce. Wśród opublikowanych przez nią książek w ramach serii Czeska Bajka znalazło się dziesięć pozycji dla dzieci i młodzieży, co niewątpliwie zasługuje na uwagę i stanowi ewenement w obecnych realiach, w jakich funkcjonuje polska literatura tłumaczona, w której książki południowo- i zachodniosłowiańskich autorów sytuują się na peryferiach.

Katarzyna Jaworska-Biskup z Uniwersytetu Szczecińskiego w swoim artykule poddała analizie tłumaczenia wybranych scen przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej w powieściach Daphne du Maurier — autorki utworów określanych mianem *gothic fiction* i *gothic romance*. Z kolei poruszony przez Michała Borodo problem egzotykcji powraca w opracowaniu Joanny Czarneckiej z Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Na podstawie przeprowadzonych badań dochodzi ona do wniosku, że Benjamin Paloff, angielski tłumacz powieści Doroty Masłowskiej *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*, częściej posługiwał się metodą udomowienia niż egzotykcji, co spowodowało częściowe zatarcie w przekładzie obecnych w oryginale cech kultury źródłowej.

Kolejne dwa artykuły skupiają się, między innymi, na roli paratekstów. Jolanta Lubocha-Kruglik z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach uczyniła przedmiotem refleksji naukowej polskie tłumaczenie powieści *S.N.U.F.F.* rosyjskiego pisarza Wiktora Pielewina. Omówiła możliwości i trudności związane z przekładem znaczących (aluzyjnych) nazw własnych, a także wybranych paratekstów. Zuzana Obertová z Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie zajęła się analizą posłowi autorstwa Jozefa Hvišča, literaturoznawcy i tłumacza literatury polskiej.

Badaczka pokazuje, jak erudycyjne periteksty sytuują przekłady w kontekście historyczno- i krytycznoliterackim. Towarzyszyły one słowackim wydaniom, między innymi, utworów Kazimierza Brandysa, Stanisława Grochowiaka, Jerzego Harasymowicza, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego i Tadeusza Konwickiego.

Następne dwa artykuły koncentrują się na kwestii przekładu poezji. Anna Bednarczyk z Uniwersytetu Łódzkiego pisze o rosyjskim przekładzie *Kwiatów polskich* Juliana Tuwima, które przetłumaczono tylko we fragmentach. Autorka zwraca uwagę na dokonane przez Nikołaja Czukowskiego liczne redukcje w przekładzie. Nie znamy ich przyczyn, nie wiemy, czy były spowodowane trudnościami tłumaczeniowymi czy czynnikami politycznymi. Natomiast efekt zauważonych redukcji, jak konkluduje badaczka, to zatarcie cech gatunkowych utworu Tuwima, doszło bowiem do zniwelowania jego dygresyjnego charakteru. Kolejny tekst poświęcony został problemowi relacji pomiędzy formalną regularnością wiersza a jego semantyką w tłumaczeniu. Piotr Fast z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach stawia tezę, że najczęściej używaną techniką zmierzającą do zachowania równowagi między dążeniem do regularności i semantyką wiersza w przekładzie jest metaforyczne (metafora właściwa, synekdocha, metonimia) przekształcanie tekstu. Dzięki tym zabiegom udało się dokonać w przekładzie rekonstrukcji rymu i rytmu oryginału. Twierdzenie to zostało zilustrowane tłumaczeniami poezji polskiej na język rosyjski i rosyjskiej/angielskiej na język polski.

Do problematyki związanej z badaniami nad modernizmem w przekładzie wracają dwie autorki. Marta Buczek z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w swoim artykule podejmuje zagadnienie tłumaczenia słowackiej prozy liryzowanej. W wyniku dokonanych analiz dochodzi do wniosku, że w polskich przekładach traci ona znamiona inspirującej nowoczesności, eksperymentalnej awangardowości, stając się jedynie przykładem obcej literatury z kręgu realizmu. Z kolei Sanja Knežević z Uniwersytetu w Zadarze w swoim tekście porusza słabo obecną i zbadaną kwestię wpływu przekładów z literatur romańskich na twórczość pokolenia krugowaszy, które w latach 50. XX wieku odegrało kluczową rolę w odejściu od socrealizmu i dalszym rozwoju współczesnej literatury chorwackiej, co odbywało się w dużej mierze dzięki otworzeniu się tej literatury i kultury na literatury i kultury obce. W pierwszej kolejności zwraca się uwagę na rolę przekładów z literatury angloamerykańskiej, a zapomina o literaturach romańskich. Dzieje się tak być może ze względu na występujące po II wojnie światowej ideologiczne ograniczenia, pomimo tego, że wybierano autorów politycznie poprawnych, którzy w przypadku literatury hiszpańskiej mieli krytyczny stosunek do reżimu Franca.

W ostatnim artykule zamieszczonym w niniejszym tomie Monika Gawlak z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach wraca do problemu roli tłumacza —

zwłaszcza z tzw. języków peryferyjnych — który w obecnych realiach rynkowych musi przejmować zadania wykraczające poza sam przekład. Jak pisze autorka, staje się on rzecznikiem dzieła, agentem literackim, pośrednikiem, ambasadorem i animatorem. Kto wie, czy od samego tłumaczenia te role nie są nawet ważniejsze dla ostatecznego sukcesu, tj. zauważalnej recepcji przełożonego utworu, który w jakiś sposób musi się przebić na rynku, zwrócić na siebie uwagę i utorować sobie drogę do czytelnika.

Leszek Małczak